

Преп. Григорий Синаит – един вселенски учител

Автор: Алексей Стамболов, СУ „Св. Климент Охридски“

*На незабравимия ми духовен отец архим. Ефрем,
който ме вдъхнови да напиша настоящото изследване
и неговото „парорийско“ братство в скита
„Свети Андрей“, Света гора.*

В своята статия „Исихастското движение в България: Търновската школа и връзките с Константинопол“ английският изследовател Мюриел Хепъл пише следното: „Изглежда, че сред българите учението на Григорий Синаит попаднало на благодатна почва, което не е изненадващо предвид религиозната ситуация в България по онова време – както впрочем и по всяко друго време. България била страна в почти хронично състояние на религиозен кипнеж“. И след като дава примери с богомилите, адамитите и варлаамитите, той заключава: „Изглежда, че в България всеки религиозен учител, православен или еретик, би намерил последователи, затова не е чудно, че Григорий Синаит скоро имал група от предани ученици“.¹

1 “It would seem that among the Bulgarians the teaching of Gregory of Sinai fell on fertile soil, which is not surprising in view of the religious situation in Bulgaria at that time – or indeed at any other time. Bulgaria was a country which was in almost chronic state of religious ferment... It seems that in Bulgaria any religious teacher, Orthodox or

Дали обаче популярността на Григорий Синаит в Парория се дължала на „религиозната ситуация в България по онова време“? Действително ли успехът на учението му се обяснява с лековерието на българите, сред които „всеки религиозен учител, православен или еретик, би намерил последователи“? Бил ли е той просто поредният проповедник в техните земи, спечелил си лесна слава? Отговорите на тези въпроси ще се опитаме да потърсим в настоящото изследване въз основа на изворите. Както в Житието на св. Григорий Синаит (ЖГС) – основен извор за живота му, така и в Житието на св. Теодосий Търновски (ЖТТ), и двете дело на Константинополския патриарх Калист I,² се споменава,

heretic, could find some following, so that it is not surprising that Gregory of Sinai soon had a band of devoted disciples”. M. HEPPELL, The Hesychast Movement in Bulgaria: The Turnovo School and its Relations with Constantinople, Eastern Churches Review VII, 1 (1975), 12-13.

2 Авторството на Калист се отхвърля от В. КИСЕЛКОВ, Житието на Св. Теодосий

че преподобният привличал „като магнит” хората към себе си.³ Ето как Калист описва заселването на своя учител в Парория и последвалата му известност: „Когато агарянският род обкръжи цялата гръцка земя и разори всички местности и области, [Григорий]⁴ излезе от онази пребожествена планина,⁵ понеже не можеше да отшелничиествува там поради честите варварски набези. По тази причина той дойде и в споменатото място [Парория] и не след дълго по цялата онази област се носеше слухът за чудния [мъж]; и на всички стана известен свършеният

Търновски като исторически паметник, София 1926. Тази позиция той повтаря и в други свои съчинения. Критика на това мнение вж. у Д. ГОНΗΣ, Τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Καλλίστου Α', Ἀθήναι 1980, 89-96. П. СТЕФАНОВ, Българските църковни събори през XIV в. – нова интерпретация, Българска наука 15 (01.05.2007), 23-31, се опитва да заеме някаква средна позиция, заявявайки, че: „Както винаги, истината за ЖТТ се намира по средата между полюсите на отрицанието и венцехвалението” (с. 23). Библиография по въпроса за авторството (към 2004 г.) вж. у А. ДЕЛНКАРН. Ἅγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης: η δράση και η συμβολή του στη διάδοση του ησυχασμοῦ στα Βαλκάνια. Η σλαβική μετάφραση του Βίου του κατά το αρχαιότερο χειρόγραφο. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2004, 53, бел. 68.

3 ЖГС, XI, 3 (Цитира се според гръцкото издание в: А. ДЕЛНКАРН. Ἅγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης, 311-348.); ЖТТ, 6. (Номерацията е според старобългарския превод в: Д. КЕНАНОВ, Крилатият въздухоходец Теодосий Търновски, Велико Търново 2010, 49-72. Цитатите са според новобългарския превод в: Пространно житие на Теодосий Търновски от патриарх Калист, Стара българска литература, т. 4. Житиенписни творби. Съст. и ред. Кл. Иванова, София 1986, 443-467.)

4 В бълг. превод неправилно: Теодосий.

5 Света гора.

му живот и постничество. И можеше да се види там стичащото се множество хора, които слушаха божественото му учение, изтичащо като извор на жива вода”.⁶

Виждаме, че Григорий Синаит действително се радвал на голяма популярност по време на пребиваването си в Парория. Би било несправедливо обаче – както спрямо изворите, така и спрямо историческата истина – да търсим причината за това в „религиозната ситуация в България по онова време”. Всъщност, когато Григорий Синаит се установил в Парория, той бил вече възрастен (най-малко 60-годишен),⁷ известен и уважаван духовен учител на Света гора. Почитта на светогорското монашество към него е описана по характерен начин в житието на св. Максим Кавсокаливит от Теофан Перитеорийски. Там четем следното: „По онова време дойде на Света гора и преподобният Григорий Синаит и като се установи в скита Магула¹, стана желан от всички светогорски отци, а най-вече от исихастите, понеже беше дивен учител на безмълвието и умствената молитва и познаваше много добре всички хитрости и уловки на бесовете: което е нещо рядко и трудно за намиране. И

6 ЖТТ 5.

7 Ако приемем, че се родил около 1275 г. и отишъл в Парория около 1335 г. Относно предположенията за годината на раждане вж. М. ЖЕЛТОВ, Григорий Синаит, Православная Энциклопедия <<http://www.pravenc.ru/text/168073.html>> (посещение: 02.05.2014); А. ДЕЛНКАРН, Ἅγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης, 67-68; М. НИКОЛОВ, Исихазмът, св. Григорий Синаит и манастирите в Парория, Бургас 2013, 68.

затова исихастите, като прибъгваха към него, се поучаваха на тайните на умствената молитва и кои са сигурните белези на благодатта и кои – на вражеската измама”.⁸ Подобно описание дава и Калист: „Затова почти цялото множество монаси се стичаше при него, като не понасяше по никакъв начин да остане лишено от твърде полезното му учение, защото се удостои да получи от Бога такава духовна мъдрост и благодат, че принасяше голяма полза за душите на всички онези, които се стичаха при него, както много пъти самите онези, които го бяха изпитали, ми разказаха”.⁹ По същия начин – като учител на светогорското монашество – го възхвалява и друг исихастки автор – Филотей Кокин.¹⁰ Но славата на Синайския подвижник се разнесла далеч извън границите на Света гора. Монаси и миряни от разни места отивали при него, за да станат негови ученици. Един от

8 [ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ], Νέον Ἐκλόγιον περιέχον βίους ἀξιολόγους διαφόρων ἀγίων καὶ ἄλλα τινὰ ψυχωφελῆ διηγήματα. Ἐκλεχθὲν ἐκ πολλῶν, καὶ διαφόρων Βιβλίων, εἰς ἀπλὴν τε φράσιν μεταγλωττισθέν, Καὶ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέν, Διὰ συνδρομῆς φιλοχρίστου τινὸς Χριστιανοῦ, εἰς κοινὴν τῶν Ὁρθοδόξων ὠφέλειαν, Βενετία 1803, 345-346.

9 ЖГС, XIV.

10 ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ, Βίος ἀγίου Ἰσιδώρου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, 15, 22, 23 (= Φιλοθέου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κокκίνου ἀγιολογικὰ ἔργα, τ. Α΄ Θεσσαλονικεῖς Ἅγιοι [Θεσσαλονικεῖς Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς 4], ἔκδ. Δ. Γ. Τσάμης, Θεσσαλονίκη 1985, 347, 352, 354). Λόγος εἰς ἅγιον Γρηγόριον Παλαμᾶν ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης, 59 (= Φιλοθέου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κокκίνου ἀγιολογικὰ ἔργα, 492).

тях бил Атанасий, бъдещ ктитор на манастира „Преображение Господне” на Метеора, който по това време се намирал на Крит и също заминал за Атон с намерението да стане ученик на преподобния.¹¹

От приведените свидетелства става ясно, че популярността на Григорий Синаит не се дължала на престоя му в Парория, а само го съпътствала и там.¹² До каква степен обаче успехът на учението му се обяснява с „благодатната почва”, която той намерил в България и с неговите български последователи? На първо място трябва да отбележим, че в парорийското му братство, както и сред по-широкия му кръг ученици, имало не само българи, но също и ромеи (гърци), сърби и (вероятно) власи и унгарци.¹³ Трудно е да се каже какво е било съотношението между тях и какъв е бил броят на българите. Голямата заслуга на техния учител е, че успял да ги сплоти дотолкова, че да изглеждат като едно цяло, като една хомогенна общност, в която липсвали разногласията, споровете и конфликтите, а царували любовта,

11 ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΗΣ, Νέος Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τ. Η΄ Ἀπρίλιος, Ἀθήναι 2007, 191-192. Вж. М. ЖЕЛТОВ, Григорий Синаит, <<http://www.pravenc.ru/text/168073.html>> (посещение: 02.05.2014).

12 „Където и да се намира – в Синай и Атон, Константинопол и Созопол, Ливан и Парория, св. Григорий Синаит излъчва благодатна отеческа любов и отговорност, затова той се радва на рояк от ученици и последователи...” (Д. КЕНАНОВ, Крилатият въздухоходец, 10). Срв. А. ДЕЛНКАРН, Ἅγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης, 114.

13 А. ДЕЛНКАРН, Ἅγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης, 135-138. Срв. ЖГС, XIV.

единомислието и послушанието към общия духовен отец.¹⁴

В същото време, изворите не споменават за някаква особена популярност на Григорий Синаит сред българите в сравнение с останалите народи, за да можем да допуснем, че успехът му в Парория се дължал именно на тях. Бихме били поласкани да е така, но запазените сведения не ни дават основания за подобно предположение. Това, което научаваме е, че славата на Григорий Синаит се разнесла по много места, не само в България. С това съвсем не искаме да омаловажим българския „принос“ за разпространението на учението му. Това, което искаме да кажем, е, че където и другаде да бе отишъл той – в Сърбия, Влахия или Русия, би пожънал същия успех и би имал „*група от предани ученици*“. Разбира се, в историята условно наклонение няма, но основание за подобно твърдение ни дава фактът на успеха, с който неговите последователи разпространили учението му в споменатите страни.¹⁵ България може

14 „Интересен момент в исихастското движение и в школата на Григорий било това, че могъл да преодолее етническите различия и да формира една наднационална и духовно много сплотена монашеска общност. Така, сред учениците на Григорий имало голям брой българи, сърби и гърци, които живеели хармонично и работели, помагайки си взаимно, за монашеското си усъвършенстване“ (I. TAPNANIDHΣ, Ιστορία της Βουλγαρικής Εκκλησίας, Θεσσαλονίκη 2005, 83).

15 Ролята на Григорий Синаит и неговите ученици за духовното възраждане на православните народи от XIV-XV в. е добре проучена и известна. За разпространението на учението му в балканските и другите

и да е била благодатна почва, но не помаловажно в случая е, че той самият е бил благодатен учител.

Така стигаме до последния от поставените въпроси – дали св. Григорий Синаит бил просто поредният проповедник в нашите земи след богомилите, адамитите и варлаамитите, спечелил си лесна популярност? Нека се опитаме да видим какво в действителност привличало нашите предци към неговата личност и учение. Защо те, след като узнавали за Синайския подвижник, бързали да отидат при него? Защо понякога една среща била достатъчна, за да поискат да останат завинаги като негови ученици? Ще разгледаме четири характерни случая – два от Парория и два от Света гора – които според нас дават отговор на поставените въпроси.

Първият е от житието на Теодосий Търновски. Калист ни съобщава, че

православни страни вж. напр. А. ΔΕΛΗΚΑΡΗ, Άγιος Γρηγόριος ο Σιναιτης, 112-145; П. Пиголь, Преподобный Григорий Синаит и его духовные преемники, <http://www.hesychasm.ru/library/sinai/pigol_1.htm> (посещение: 26.04.2014); D. BALFOUR, Saint Gregory the Sinaite: discourse on the transfiguration. First critical edition with English translation and commentary, followed by a summary version of this saint's life. Athens 1983, 85-89 [= Θεολογία τ. ΝΓ' (1982), 1, 56-60]; S. POPOVIĆ, The Last Hesychast Safe Havens in Late Fourteenth- and Fifteenth-Century Monasteries in the Northern Balkans, Зборник радова Византолошког института XLVIII, 2011, 217-264; И. ДУЙЧЕВ, Византия и славянският свят, София 1998, 140-144; Д. КЕНАНОВ, Крилатият въздухоходец, 9-20. За преводите на съчиненията му на славянските езици вж. М. ЖЕЛТОВ, Григорий Синаит, <<http://www.pravenc.ru/text/168073.html>> (посещение: 02.05.2014).

когато той чул за Григорий Синаит и неговото братство в Парория, бил дотолкова запленил, че оставяйки всичко, „се притече усърдно в тамошната пустиня и откри желаното”. След това добавя: „Невъзможно е да се изрази с каква духовна радост се изпълни и с каква неизразима сладост, когато намери чудния мъж [...] Оттогава той бе наставляван денонощно от онзи Григорий в благоустановени поучения на чистата и непорочна вяра, на божествените заповеди и на всичко друго, което уподобява човека на Бога и го въздига в съответствие с ръста на божествения дух. Така той следваше учителя и така бе наситен с духовно питие. И сякаш някакъв телец, кърмен от своята майка и от нея винаги обилно нахранен, по същия начин той бе напояван от онази божествена душа”.¹⁶

По подобен начин е описана и срещата на друг български подвижник – Ромил Видински с преподобния: „Тогава, узнал за Парория и че там има човек, велик в Господа, кир Григорий, [...] Роман всецяло се подготвяше да замине оттук. И ако бе възможно, би получил криле и би прелетял пространството, за да се намери там по-бързо – толкова известността и славата на светия отец порази с любов сърцето му. Така го чух аз да разказва, че оттогава Загорие имало тялото, а Парорийската пустиня – душата му. Както елен, жадуващ за водни извори, той жадуваше и търсеше да

се приближи към Бога”.¹⁷ За разлика от Теодосий, Роман-Ромил не се решил веднага да замине за Парория, тъй като го възпирала „любовта и благоговението” на неговия духовен старец, който „обичаше силно добрия Роман”. Когато все пак игуменът дал съгласието си, той заминал, като „взе и друг брат, връстник и довереник, на име Иларион и двамата бързо стигат до Парорийската пустиня. Когато се намериха в обителта на споменатия свети отец Синаит, принасят, както е достойно, дължимото преклонение и благоговение на великия. А когато ги разпитваше откъде са и поради каква причина дойдохте при нас, те разказаха всичко за себе си и му съобщиха, че дойдоха там, понеже искат да бъдат неговии ученици. Великият ги прирадошно и, прозрял чрез живеещата в него божествена благодат силата и волята на всеки, възлага всекому от тях подходяща служба”.¹⁸

Следващият пример е с още един българин – „чудния Климент”, който бил овчар. Калист разказва за него, че поради душевната си чистота бил удостоен да съзерцава божествената светлина. Той споделил за тези видения на своя духовен старец, който не могъл да ги разтълкува, затова го завел при „божествения Григорий, комуто Климент разказа всичко

17 Пространно житие на Ромил Видински от Григорий Доброписец, Стара българска литература, 472. Заслужава да се отбележи, че в това житие Григорий Синаит е наречен девет пъти „велик”.

18 Житие на св. Ромил. Стара българска литература, 472-473.

това; и при това го помолви горещо да го приеме и да го причисли към своето добро братство”. Както изглежда, не само видът, но и думите на преподобния запленили младия монах, защото разрешили неговото недоумение – нещо, което не успял да направи предишният му наставник. Всъщност и тримата – Теодосий, Ромил и Климент – преди да отидат при Григорий са имали духовни ръководители. И ако можем да заподозрем Калист, че по този начин желае да подчертае авторитета на своя собствен учител пред този на другите, то какво да кажем за Григорий Доброписец, автор на житието на Ромил Видински? И продължава Калист: „А преподобният, като подражател на Христа и жадувайки за спасението на всички, го прие радушно и като взе настрана, го научи на всичко онова, което предизвиква спасение в душата му, заръчвайки му да има търпение, смирение, да уповава винаги на Бога [...] А Климент, като прие с голямо смирение заръките на божествения отец, обеща да ги спазва всички нелениво; затова и се подвизаваше в работата по Бога с такова желание и усърдие, че за кратко време умът му се просвети със светлината на божествената благодат и не само се изкачи до съзерцанието на съществуващите неща, но и издигайки се от съзерцание в съзерцание, достигна до свръхестественото [...] Такава душевна полза получи Климент от учението на преподобния; и не само той, но и всички, които слушаха

божествените му слова и ги приемаха с любов и благоговение, получаваха голяма полза”.¹⁹

Но не само българите и не само младите монаси изпитвали такова благоговение към него. Някои от учениците му, преди да го срещнат, били вече възрастни и уважавани монаси на Света гора. По един твърде живописен начин Калист разказва за осемдесетгодишния авва Николай, който също станал ученик на преподобния: „Не измина много време обаче, когато [той] среща чудния Григорий и веднага щом поговори с него и чу пресладките му слова, с цялото разположение на душата си стана негов ученик [...] и не само остави човешки почести и слава като суетен и излишен товар, но и презря и старост, и години и като дойде с подчинение, се простря пред хубавите нозе на преподобния и възприе с радост подвига и труда на послушанието, като че е намерил някаква голяма находка. И така, предавайки волята си на сладостта на словата му и на ръководството му, стана изпитан във всяка добродетел и най-вече в смирението и надмина всички свои събратя”.²⁰

Приведените цитати ни позволяват да направим следните обобщения и заключения. На първо място, всички извори са единопдушни, че Григорий Синаит е бил необикновена личност сред своите съвременници. Със своя високо добродетелен живот, рядък духовен опит и мъдрост („познаваше многодобре всички хитрости и уловки

19 ЖГС, XIII.

20 ЖГС, XI, 4.

на бесовете: което е нещо рядко и трудно за намиране”), но преди всичко с духовното си очарование и бащина обич, той оставял незабравим спомен у всички, които отивали при него за съвет, помощ или утеха. Не били редки случаите, когато, както видяхме, монаси изоставяли своите наставници и ставали ученици на преподобния, защото единствено той можел да удовлетвори напълно техните духовни търсения. Това личи и от следния пасаж в ЖГС: „Защото, когато най-добродетелните монаси го виждаха, че е достигнал до такова върховно благочестие и такова духовно самообладание и спокойствие и че с кроткото си и радостно лице изявяваше вътрешния блясък и благодат на душата си, оставяха своите наставници и като се стичаха при неговото учение и неговото братство, му се подчиняваха, желайки да получат ползата, която идваше от него”.²¹

От цитираните пасажии проличават някои от качествата на Григорий Синаит, с които печелел човешки души и ги ръководел – духовна мъдрост и опитност, дар слово, които способствали да отговори по адекватен начин на духовните търсения на хората и да им предаде онова, което сам бил научил и до което бил достигнал през дългите години на монашески подвизи. От древността до днес са известни много велики подвижници, но малцина са оставили духовни школи след себе си, може би защото не са притежавали онази начетеност и

21 ЖГС, XI, 4.

обаятелност, каквато имал Григорий Синаит. Тук нямаме възможност да се разпрострем върху метода на неговото духовно наставничество. Изворите също не ни дават подробности за това как е ръководел своите ученици. Учението му е запазено отчасти в житието му – в един диалог между него и младия Калист,²² както и в трудовете му. Нека припомним, че цели пет негови съчинения намерили място в известния аскетически сборник „Добротолюбие” (Φιλοκαλῶνα).

Св. Григорий Синаит бил не само строг аскет, исихаст и духовно умъдрен човек, но и умее да общува с другите, отнасял се с голяма любов към онези, които отивали при него. Самият той казва при срещата си с преп. Максим Кавсокаливит: „Остави сега това и ми разкажи, заради Господа, за твоята добродетел, за да ме просветиш [...], защото аз не съм такъв, както някои други, които улавят ближния си с думите си, но го обичам, както себе си”.²³ Нещо повече, преподобният се отнасял с любов и състрадание дори към онези, които се опитвали по някакъв начин да му вредят.²⁴ Тази безкористна любов

22 ЖГС, IX-X.

23 „[ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ], Νέον Ἐκλόγιον, 346.

24 Тук могат да бъдат посочени като примери случаите с монах Лука, който се нахвърлил върху него с нож и отшелника Амирали, който изпратил разбойници да прогонят исихастите от Парория. Вж. ЖГС, XVIII-XIX; М. НИКОЛОВ, Исихазмът, 77-78. Самите разбойници, впечатлени от „доброто отношение” и „поученията на божествения отец”, се променили и изоставили разбойническия си занаят,

карала Григорий Синаит да ръководи своите ученици към светостта, която сам бил постигнал: когато човек обича истински, той дава на другия всичко онова, което сам притежава.

Трябва да отбележим обаче, че придобиването на последователи не било цел за Григорий Синаит, който всячески се стараел да избягва известността и предпочитал да живее в уединени и труднодостъпни места. Това се подчертава на няколко пъти в житието му. Поради тази причина отказал да отиде в двореца по покана на император Андроник II (1282-1328), въпреки настоятелното желание на последния за среща.²⁵ Калист споменава също, че на два пъти при своите пътувания неговият учител се разделял с учениците си.²⁶ Въпреки че я избягвал, популярността го съпътствала, дори и след като той напуснал Атон.

След всичко това не е случайно, че толкова хора се стичали при преподобния, желаейки да бъдат негови ученици. Трудно можем да кажем нещо определено за броя на учениците му. В ЖГС Калист изброява поименно дванадесет негови ученици, но това далеч не са всичките му последователи – за нуждите им само в Парория били построени четири големи манастири (лаври).²⁷

„станали истински раби Божии и спечелили спасението на душата си“ (ЖГС, XXIV).

25 ЖГС, XVII. Срв. М. НИКОЛОВ, Исихазмът, 75. А. ДЕЛНКАРН, Άγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης, 80.

26 ЖГС, XVII, XXI. Срв. М. НИКОЛОВ, Исихазмът, 73-74, 79. А. ДЕЛНКАРН, Άγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης, 79-80, 86.

27 ЖГС, XXI.

Впрочем, разказът за учениците на преподобния заема обширна част от житието му (глави XI-XIII). Разбира се, чрез описанието на добродетелите на учениците Калист желае да извиси още повече техния (а и свой собствен) учител. За това той сам намеква с думите: „А за неговите ученици, които се издигнаха на висотата на добродетелите под ръководството на преподобния, не зная как достойно и подобаващо да разкажа...“.²⁸ Но написаното от Калист се потвърждава напълно от фактите, които са ни известни от историята. Игумен Пьотр (Пиголь) посочва цели дванадесет последователи на преподобния, канонизирани за светци – повечето различни от изброените от Калист.²⁹ Трима от тях – Теодосий Търновски, Роман Търновски и Ромил Видински – са българи.³⁰ В православната

28 ЖТТ, 6.

29 Това са: Герасим Еврипски, Йосиф, Калист, Григорий Палама, Марк Клазоменски, Теодосий Търновски, Роман Търновски, Ромил Видински, Григорий Мълчалник (Доброписец), Атанасий Метеорски, Сисой Синаит, Никодим Тисмански. П. ПИГОЛЬ, Преподобный Григорий Синаит, <http://www.hesychasm.ru/library/sinai/pigol_1.htm> (посещение: 26.04.2014). По въпроса за това дали Григорий Палама е бил ученик на Григорий Синаит вж. А. ДЕЛНКАРН, Άγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης, 82-85; D. BALFOUR, Saint Gregory the Sinaite, 73-79 [= Θεολογία, 44-50].

30 Някои изследователи смесват Роман Търновски и Ромил Видински (който като новоначален монах също носел името Роман), смятайки, че са един и същи човек. Δ. ΓΟΝΗΣ, Ταυτισμός ἢ μὴ τοῦ μοναχοῦ Ρωμανοῦ καὶ τοῦ μοναχοῦ Ρωμύλου, Αναφορὰ εἰς μνήμην Μητροπολίτου Σαρδέων Μαξίμου 1914-1986, т. 2, Γενεύη 1989, 63-79, убедително, според

агиология рядко срещаме случаи, когато и духовният наставник (старец), и негови ученици са канонизирани за светци. А Григорий Синаит има не само духовни чедра, но и духовни „внуци“, достигнали святост, в лицето на патриарх Евтимий Търновски и митрополит Киприян Киевски, т.е. три поколения светци – нещо изключително рядко в църковната история. Няма да е пресилено, ако кажем, че Парория се превърнала в „работилница за светци“, в „духовен инкубатор“.

Св. Григорий Синаит поставя началото на дълга верига от ученици и последователи – дълга както хронологически, така и в пространството, тъй като преминава далеч отвъд Парория, България и Византия, дори и Балканите. Чрез св. Ромил Видински (или Раваницки в сръбската традиция) неговото учение достига Сърбия, а чрез преп. Никодим Тисмански, св. Киприан Киевски и Григорий Цамблак се разпространява на север до Влашко, Молдавия, Русия и Литва.

Във времето, когато междуособиците на Балканите достигат своя апогей, когато православните владетели воюват помежду си – българи срещу сърби, сърби срещу византийци, византийци срещу българи – един византиец от Мала Азия се установява на границата между Византия и България и приема без разлика всички, които отиват при него – българи, византийци, сърби – с еднаква любов, за да ги води по пътя на спасението и

нас, доказва, че става дума за различни лица.

светостта – към най-висшето възможно за човека съвършенство. И за да завършим с думите на житиеписеца: „А божественият Григорий винаги имаше (следната) забележителна грижа: да пробяга като апостол цялата вселена и да увлече с учението си всички християни към божествено възхождение, та с помощта на практическата добродетел да ги въздигне, както и (самия) себе си, до висотата на съзерцанието с честото произнасяне на умствената молитва [...] Понеже, като желаше от цялото си сърце да просвети всички със светлината на Светия Дух, почти не остави място, не само у ромеите и българите, но и у самите сърби и дори още по-далеч, където да не разпръсне и разпространи чрез своето учение, божествените си слова и учениците си благо на безмълвието и умствената молитва. И както на Света гора доведе отците до правилното и чисто безмълвие и умствената молитва, по същия начин и на всяко място, където отиваше той или някой негов ученик, предаваше на всеки християнин това богоугодно занимание с умствената молитва и опазването на ума. Дори и когато отиде в Парория, в онази затънтена пустиня, устрои духовна работилница, в която преобразяваше отиващите при него към по-доброто”³¹.

Григорий Синаит с пълно право заслужава определението ο□κουμηνικ□ς διδάσκαλος – „вселенски учител“.

31 [ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ], Νέον Ἐκλόγιον, 340-341. Срв. ЖГС, XIV, XXIII, XXIV.